

Наталія В. Коцеруба
**ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ПРИЙОМІВ ФІНАНСОВОГО
АНАЛІЗУ В АУДИТІ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ
КАПІТАЛУ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

У статті розглянуто питання підвищення обґрунтованості аудиторських доказів стосовно оцінювання ефективності використання капіталу суб'єкта підприємницької діяльності. Застосування прийомів фінансового аналізу дозволяють аудитору встановити ситуативні чинники негативного впливу на об'єкт дослідження, виокремити причину погіршення економічної ситуації та оперативно вжити заходів з усунення виявлених недоліків. Доведено, що оперативне втручання, спрямоване на коригування руху та використання капіталу, сприяє запобіганню кризовим ситуаціям, притаманним ринковим економічним відносинам.

Ключові слова: аудит; ефективність використання капіталу; прийоми фінансового аналізу; суб'єкт підприємницької діяльності.

Форм. 15. Табл. 1 Літ. 11.

Наталья В. Коцеруба
**ОСОБЕННОСТИ ПРИМЕНЕНИЯ ПРИЕМОВ ФИНАНСОВОГО
АНАЛИЗА В АУДИТЕ ЭФФЕКТИВНОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ
КАПИТАЛА СУБЪЕКТОВ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОЙ
ДЕЯТЕЛЬНОСТИ**

В статье рассмотрены вопросы повышения обоснованности аудиторских доказательств относительно оценки эффективности использования капитала субъекта предпринимательской деятельности. Применение приемов финансового анализа на всех этапах движения капитала позволяет аудитору установить ситуативные факторы негативного влияния на объект исследования, выделить причину ухудшения экономической ситуации и оперативно принять меры по устранению выявленных недостатков. Обосновано, что оперативное вмешательство, направленное на корректировку движения и использования капитала, способствует предотвращению кризисных ситуаций, присущих рыночным экономическим отношениям.

Ключевые слова: аудит; эффективность использования капитала; приемы финансового анализа; субъект предпринимательской деятельности.

Nataliia V. Kotseruba¹
**FEATURES OF THE FINANCIAL ANALYSIS TOOLS
APPLICATION IN AUDIT OF BUSINESS ENTITIES'
CAPITAL USE EFFICIENCY**

The article considers the issues of increasing the validity of audit evidence with regard to capital use efficiency by business entities. Application of financial analysis tools at all stages of capital movement allow the auditor identify the situational factors negatively affecting the research object, determine the reason for deterioration of economic situation and take urgent measures on the removal of the deficiencies. Timely intervention aimed at capital use and movement adjustment would facilitate preventing crisis situations, inherent to the current market economic relations.

Keywords: audit; capital use efficiency; financial analysis tools; business entity.

Постановка проблеми. Інтеграція вітчизняної економіки у світове співтовариство створює необхідні умови для позитивних зрушень, які забезпечують

¹ Vinnytsya Trade and Economic Institution of Kyiv National University of Trade and Economics, Ukraine.

саморегулювання процесів розподілу ресурсів, виробництва, обміну і споживання відповідно до попиту і пропозиції. Ринкові відносини перетворюються на основний механізм досягнення економічної мети, витісняючи механізми централізованого управління. У відносинах суб'єктів підприємницької діяльності спостерігається поступова заміна вертикальних зв'язків, основою яких є накази та розпорядження представників вищих ланок керівництва, горизонтальними зв'язками, що формуються на договірній основі. Контрольна функція бухгалтерського (фінансового) обліку, що домінує в плановій економіці, поступається місцем функціям інформаційного забезпечення системи управління. Посилюється роль управлінського обліку як основного інформаційного джерела оперативного управління господарськими процесами. У системі контролю домінує внутрішньогосподарський контроль. Зовнішній контроль поступається місцем аудиту.

Економічною метою функціонування підприємства в ринкових умовах є максимізація його ринкової вартості шляхом капіталізації прибутку та залучення капіталу із зовнішніх джерел фінансування. Разом з тим, варто зауважити, що передумовою формування і подальшої капіталізації прибутку є ефективне використання розміщеного в активах підприємства основного і оборотного капіталів. Саме цьому останнім часом зростає попит на аудиторські послуги, об'єктом яких є капітал, від достатності та ефективності використання якого залежить існування і розвиток суб'єкта підприємницької діяльності. На цей час аудит капіталу зосереджується переважно на дослідженні фінансової звітності та оцінюванні її за фінансовими коефіцієнтами. Ряд оцінок, які потребують поглибленого вивчення окремих ситуацій формування, розподілу та розміщення капіталу в активах, лишаються поза увагою аудитора або мають суб'єктивне забарвлення без достатнього обґрунтування. У цих умовах надзвичайно важливою є аудиторське оцінювання ефективності використання капіталу, яка, крім застосування притаманних аудиту методів дослідження, змушує аудиторів звертатись до прийомів факторного аналізу. Доцільність застосування факторних моделей в аудиті ефективності капіталу не викликає сумнівів, проте відсутні рекомендації щодо обґрунтування аудиторських доказів на цій основі. Зважаючи на те, що відповідно до джерел фінансування капітал підприємства складається із власного капіталу та зобов'язань, в аудиті ефективності використання капіталу необхідно розділяти участь у формуванні чистого прибутку кожної з названих складових. Результати дослідження, які висвітлюються у статті, присвячено питанням підвищення обґрунтованості аудиторських доказів на основі розширеного використання методичних прийомів фінансового аналізу руху та ефективності використання капіталу суб'єкта підприємницької діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методологічні засади аудиту капіталу є предметом дослідження провідних вітчизняних і зарубіжних вчених. Умовний розподіл аудиту на фінансовий і управлінський дозволяє відповідним чином класифікувати літературні джерела, присвячені досліджуваному питанню. Більшість досліджень вітчизняних і закордонних авторів присвячена змісту та побудові фінансового аудиту (аудиту фінансової звітності), завданнями якого є перевірка звітності суб'єкта з метою формулювання вис-

новку щодо відповідності її встановленим критеріям і загальноприйнятим правилам бухгалтерського обліку. Віднесення фінансового аудиту до окремого виду обґрунтовується в працях відомих фахівців [1, 24–28; 2, 11–13; 3, 19–22; 9, 32–37]. Більшість вчених визначають цільове спрямування аудиту капіталу як «складання обґрунтованої думки про повноту та достовірність інформації про капітал, відображеної у фінансовій звітності та примітках до неї» [6, 287].

З розвитком ринкових економічних відносин зростає зацікавленість власників в оцінюванні ефективності та доцільності використання наданих ними коштів [4, 49]. Запит суб'єктів підприємництва на дослідження ефективності господарської діяльності реалізується в управлінському аудиті [2, 102–103], завданнями якого є «вивчення аудитором операцій компанії, з метою дати рекомендації щодо економічного і ефективного використання їх ресурсів» [7, 119].

Разом з терміном «управлінський аудит» в літературі застосовуються терміни «операційний аудит» і «аудит господарської діяльності». Увагу фахівці з управлінського аудиту приділяють переважно дослідженню операційної діяльності, що знайшло відображення в одному з варіантів визначення даного виду аудиту. Отже, до уваги аудиторів потрапляють такі економічні категорії як операційні доходи, витрати, фінансові результати [8, 58; 10, 310–314; 11, 252–254]. Питання оцінювання ефективності використання капіталу на цей час залишаються поза увагою фахівців.

Невирішені частини проблеми. Дослідження літературних джерел та аудиторської практики вказують на те, що на цей час відсутні методичні засади, які дозволяють аудитору сформувані обґрунтовані аудиторські докази щодо оцінювання руху та ефективності використання капіталу суб'єкта підприємницької діяльності.

Мета дослідження – підвищення обґрунтованості аудиторських доказів на основі поглибленого застосування методичних прийомів фінансового аналізу в аудиті руху та ефективності використання капіталу суб'єкта підприємницької діяльності.

Основні результати дослідження. Ефективність використання капіталу підприємства залежить від характеру його розміщення в активах. Саме тому оцінювання ефективності використання капіталу здійснюється за показниками рентабельності і оборотності (дохідності) не лише капіталу, але й активів, сформованих відповідно до джерел фінансування.

Особливістю обчислення показників рентабельності та оборотності капіталу є те, що одна частина первинних показників, які застосовуються в розрахунках, належить до періодичних показників (показники звіту про фінансові результати: чистий прибуток, дохід від реалізації продукції), а інша – до показників, що обчислюються на відповідний момент часу (показники балансу: залишки власного капіталу, зобов'язань на визначену дату).

При поєднанні показників, що беруть участь у розрахунках, необхідно забезпечити їх порівнянність. На цей час застосовують два методичних прийоми поєднання показників фінансових результатів та залишків джерел фінансування (капіталу або зобов'язань). Перший з них вимагає попереднього обчислення середніх показників балансу за період, протягом якого отрима-

но дохід або чистий прибуток. Згідно з іншим прийомом коефіцієнти визначаються як кратне відділення показника доходу або фінансового результату на показник залишку капіталу, обчислений на кінець досліджуваного періоду. У вітчизняній практиці фінансового аналізу більше поширений перший прийом поєднання показників. Проте в аудиті, на нашу думку, доцільно застосовувати другий варіант розрахунків як такий, що суттєво знижує ризик свідомих або несвідомих викривлень даних та помилок, оскільки правильність використаних показників легко перевірити, звернувшись до фінансових звітів.

Встановлюючи критерії оцінювання рентабельності та оборотності капіталу, аудитор може скористатись оптимальними або середніми значеннями аналогічних коефіцієнтів, що застосовуються в господарській практиці, внутрішніми нормативами, плановими показниками або встановити власні критерії, виходячи з особливостей діяльності підприємства. За звичайних умов для оцінювання отриманих результатів доцільно користуватись критеріями їх максимізації, тобто оцінка буде тим вищою, чим вищим буде значення коефіцієнту. У цьому випадку оцінювання коефіцієнтів оборотності і рентабельності здійснюється переважно за показниками динаміки. При застосуванні у вигляді критеріїв внутрішніх нормативів або планових показників на найвищу оцінку заслуговує мінімальне відхилення від критерію.

Система показників оборотності і рентабельності капіталу, розміщеного в активах підприємства, та алгоритми їх розрахунку на основі бухгалтерської інформації, що за своїм складом відповідає вимогам положень (стандартів) бухгалтерського обліку, наведено у табл. 1.

Таблиця 1. Система показників ефективності використання капіталу, розміщеного в активах підприємства, авторська розробка

Назва показника	Алгоритм розрахунку	Умовне позначення
1. Коефіцієнти оборотності		
1.1. Коефіцієнт оборотності активів (K_A)	$K_A = \frac{D}{A}$	D – дохід від реалізації продукції, отриманий протягом визначеного періоду; A – залишки активів на кінець періоду, протягом якого отримано дохід
1.2. Коефіцієнт оборотності оборотних активів (K_{OA})	$K_{OA} = \frac{D}{OA}$	
1.3. Коефіцієнт оборотності власного капіталу (K_K)	$K_K = \frac{D}{K}$	
1.4. Коефіцієнт оборотності зобов'язань (K_3)	$K_3 = \frac{D}{3}$	
2. Коефіцієнти рентабельності		
2.1. Рентабельності активів (R_A)	$R_A = \frac{P}{A}$	OA – залишки оборотних активів на кінець періоду, протягом якого отримано дохід; K – залишки власного капіталу на кінець періоду, протягом якого отримано дохід; 3 – залишки зобов'язань на кінець періоду, протягом якого отримано дохід; P – чистий прибуток, отриманий протягом визначеного періоду
2.2. Рентабельності оборотних активів (R_{OA})	$R_{OA} = \frac{P}{OA}$	
2.3. Рентабельності власного капіталу (R_K)	$R_K = \frac{P}{K}$	
2.4. Рентабельність зобов'язань (R_3)	$R_3 = \frac{P}{3}$	

Як видно з табл. 1, показникам, що характеризують оборотність і рентабельність активів, належить чільне місце порівняно з показниками оборотності і рентабельності капіталу. Пріоритетне значення цих показників обумовлено тим, що саме створені капіталом активи є джерелом доходу і чистого прибутку підприємства.

Для розкриття причин та поглиблення оцінювання ефективності використання капіталу доцільно застосувати мультиплікативну модель рентабельності власного капіталу (R_K), яка дозволяє врахувати вплив трьох чинників, до яких належать: коефіцієнт мультиплікації власного капіталу (M); коефіцієнт дохідності активів (d); чиста рентабельність господарської діяльності підприємства (R).

Залежність рентабельності власного капіталу від названих чинників характеризується такою моделлю:

$$R_K = M \times d \times R. \quad (1)$$

Коефіцієнт мультиплікації власного капіталу (мультиплікатор капіталу) характеризує здатність власного капіталу створювати активи і представляє собою відношення залишків активів (A) до залишків власного капіталу (K) підприємства, обчислених на кінець досліджуваного аудитором періоду:

$$M_K = \frac{A}{K}. \quad (2)$$

Показник дохідності активів, використаний у даній моделі, обчислюється аналогічно показнику оборотності активів, але має дещо інше забарвлення, вказуючи на те, скільки гривень доходу підприємство отримало на кожен гривню використаних активів, що забезпечують його господарську діяльність.

Чиста рентабельність господарської діяльності визначається відношенням чистого прибутку (Π) до доходу (D) підприємства:

$$R = \frac{\Pi}{D}. \quad (3)$$

Зв'язок між чинниками та результативним показником у наведеній моделі є функціональним, отже, факторний аналіз рентабельності власного капіталу на її основі може здійснюватись за допомогою модифікованого методу ланцюгових підстановок.

Методика кількісного оцінювання впливу чинників на зміну рентабельності власного капіталу підприємства складається з наступних елементів:

1. Визначення абсолютної зміни коефіцієнта рентабельності власного капіталу в звітному періоді (R_K):

$$\Delta R_K = R_{K1} - R_{K0}, \quad (4)$$

де R_{K1} , R_{K0} – відповідно, рентабельність власного капіталу звітного і базисного періодів, %.

2. Побудова детермінованої мультиплікативної трьохфакторної моделі:

$$R_K = M \times d \times R. \quad (5)$$

3. Поетапне оцінювання кількісного впливу чинників на зміну рентабельності власного капіталу підприємства:

$$\begin{aligned}\Delta R_{(M)} &= \Delta M \times d_0 \times R_0; \\ \Delta R_{(d)} &= M_1 \times \Delta d \times R_0; \\ \Delta R_{(R)} &= M_1 \times d_1 \times \Delta R.\end{aligned}\tag{5.1}$$

де $\Delta R_{(M)}$, $\Delta R_{(d)}$, $\Delta R_{(R)}$ – абсолютна зміна рентабельності власного капіталу внаслідок зміни відповідних чинників: мультиплікатору капіталу, дохідності активів та чистої рентабельності господарської діяльності; ΔM , Δd , ΔR – абсолютна зміна в звітному періоді чинників: мультиплікатору капіталу, дохідності активів, чистої рентабельності;

Поглиблений аналіз ефективності використання капіталу дозволяє визначити суму і частку чистого прибутку підприємства, отриманого внаслідок залучення власного капіталу і зобов'язань у господарську діяльність, і оцінити динаміку цих показників. Розрахунки здійснюються таким чином:

$$\Pi_{(K)} = K \times R_A;\tag{6}$$

$$D_K = \frac{\Pi_{(K)}}{\Pi} \times 100\%;\tag{7}$$

$$\Pi_{(З)} = З \times R_A;\tag{8}$$

$$D_З = \frac{\Pi_{(З)}}{\Pi} \times 100\%,\tag{9}$$

де $\Pi_{(K)}$ – сума чистого прибутку підприємства, отриманого внаслідок використання власного капіталу у господарській діяльності; K – залишки власного капіталу на кінець досліджуваного періоду; R_A – рентабельність активів підприємства, %; D_K – частка чистого прибутку підприємства, отриманого внаслідок використання у господарській діяльності власного капіталу; Π – чистий прибуток, отриманий протягом досліджуваного періоду; $\Pi_{(З)}$ – сума чистого прибутку підприємства, отриманого внаслідок використання позикового капіталу в господарській діяльності, тис. грн; $З$ – середні залишки зобов'язань, тис. грн; $D_{(З)}$ – частка чистого прибутку підприємства, отриманого внаслідок використання в господарській діяльності позикового капіталу.

Важливим завданням аудиту ефективності використання капіталу є забезпечення інформаційних потреб стратегічного управління динамічними процесами, які визначають зміни абсолютної величини, складу і структури власного капіталу і зобов'язань підприємства, а саме: аудитор має надати кількісну оцінку надходженням та вилученню (витрачання) фінансових ресурсів протягом досліджуваного періоду, оцінити їх вплив на зміну абсолютної величини, складу і структури капіталу, визначити інтенсивність руху капіталу за загальним обсягом та складовими.

Отже, система фінансових показників підприємства, що характеризують рух власного капіталу і зобов'язань, має включати дві групи показників. До першої групи належать показники залишків власного капіталу або зобов'язань на початок і кінець досліджуваного періоду, обсягів надходження та використання коштів протягом періоду. Другу групу формують показники інтенсивності руху власного капіталу або зобов'язань.

Показники першої групи застосовуються для побудови адитивних факторних моделей залишків капіталу та зобов'язань з метою оцінювання впливу чинників на їх зміну протягом періоду.

Показники інтенсивності руху застосовуються для порівняння оборотів з надходження і витрачання власного капіталу або зобов'язань і оцінювання на цій основі потенційних можливостей подальшого розвитку підприємства або згортання його діяльності.

Джерелами первинної інформації для розрахунку показників, що характеризують рух власного капіталу і зобов'язань, є баланс, звіт про власний капітал, примітки до річної фінансової звітності та дані поточного обліку підприємства.

Критерії оцінювання абсолютних змін власного капіталу і зобов'язань внаслідок руху встановлюються, виходячи із стратегії розвитку підприємства: залежно від стратегії критерії мають відповідати стратегічним пріоритетам управління.

Критерії оцінювання структури власного капіталу і зобов'язань розробляються відповідно до критичних значень коефіцієнтів фінансової стійкості та плато-спроможності підприємства.

Критерії оцінювання інтенсивності руху власного капіталу і зобов'язань визначаються, виходячи з поточних потреб та стратегічних напрямів розвитку підприємства.

Характер управлінських рішень за результатами аудиту руху власного капіталу і зобов'язань обумовлюється параметрами виявленого відхилення та терміном, протягом якого воно спостерігається, і залежить від причин виявленого відхилення.

За звичайних умов відхилення фактичних характеристик елементів балансових моделей, які характеризують рух власного капіталу і зобов'язань, від встановлених аудитором критеріїв, що не перевищують 10–15%, не потребують втручання. Якщо відхилення перевищили позначку у 15% аудитор має запропонувати заходи, спрямовані на усунення причини відхилень і нормалізацію фінансового стану підприємства.

Дослідження руху власного капіталу і зобов'язань ґрунтується на побудові балансових моделей, які є базою для аудиту. Аналізуються абсолютні вартісні величини залишків, надходження та використання власного капіталу і зобов'язань за загальним обсягом і складовими:

$$З_{\pi} + H = B + З_{\kappa}, \quad (10)$$

де $З_{\pi}$, $З_{\kappa}$ – залишки власного капіталу або зобов'язань, відповідно на початок і кінець досліджуваного періоду; H – надходження коштів протягом аналітичного періоду; B – вилучення, погашення основного боргу та інше використання власного капіталу або зобов'язань протягом аналітичного періоду.

Виходячи з наведеного алгоритму, можна будь-який відносно самостійний елемент моделі визначити як алгебраїчну суму інших елементів. Для визначення причин зміни залишків власного капіталу або зобов'язань внаслідок різноспрямованого руху грошових потоків доцільно застосовувати факторну адитивну модель:

$$З_k = З_n + H - B. \quad (11)$$

Наведена модель характеризує детерміновану залежність залишків власного капіталу або зобов'язань на кінець досліджуваного періоду від інших елементів балансового рівняння. Виходячи з цього, методом прямого розрахунку можна визначити вплив елементів балансу на зміну їх залишків у звітному періоді:

$$\Delta З_k = \Delta З_n + \Delta H - \Delta B, \quad (12)$$

де $\Delta З_k$, $\Delta З_n$ – абсолютна зміна залишків власного капіталу або зобов'язань на кінець і початок звітного періоду порівняно з базисним; ΔH , ΔB – абсолютна зміна суми надходження і вилучення та іншого використання власного капіталу або зобов'язань протягом звітного періоду порівняно з базисним.

На основі наведеної вище балансової моделі обчислюються показники, що характеризують інтенсивність руху власного капіталу або зобов'язань в досліджуваному періоді.

Рівень надходження власного капіталу або зобов'язань (PH) визначається як відношення обороту з надходження коштів до суми залишків на початок періоду і надходження капіталу за період:

$$PH = \frac{H}{(З_n + H)} \times 100\%. \quad (13)$$

Рівень вилучення, погашення основного боргу та іншого використання власного капіталу або зобов'язань (PB) – характеризується відношенням обороту з вилучення, погашення основного боргу та іншого використання капіталу до суми залишків на початок періоду і надходження за період:

$$PB = \frac{B}{(З_n + H)} \times 100\%. \quad (14)$$

Критерії аудиторського оцінювання інтенсивності руху власного капіталу або зобов'язань за даними коефіцієнтами встановлюються, виходячи з наступного положення: перевищення надходжень над використанням власного капіталу або зобов'язань є необхідною умовою розширеного відтворення, отже, розвитку економічного потенціалу підприємства відповідає нерівність: $PH > PB$. Даний критерій дозволяє оцінити перевищення надходжень порівняно з витратами власного або позикового капіталу у розрахунку на одиницю фінансових ресурсів, які були в розпорядженні підприємства протягом досліджуваного періоду. Загальна величина сформованих фінансових ресурсів виступає в даному випадку як масштаб оцінювання обсягів їх надходження і використання, що надає підстави зробити більш ґрунтовні висновки щодо інтенсивності його руху, між при порівнянні абсолютних величин.

Для характеристики руху власного капіталу перевищення надходжень над використанням є нормальним явищем. Адже використання власного капіталу не має постійного характеру і є наслідком його вилучення за умови виходу учасника, викупу та анулювання викуплених акцій, зменшення вартості акцій, списання невідшкодованих збитків тощо.

Обмежувальними факторами неконтрольованого зростання зобов'язань є втрата фінансової стійкості і зростання ризику банкрутства. Що стосується

власного капіталу, то надмірне зростання його долі в джерелах фінансування може стати причиною уповільнення розвитку підприємства. Адже зростання ринкової вартості підприємства залежить від двох взаємопов'язаних чинників: капіталізації чистого прибутку, що призводить до збільшення власного капіталу, і залучення позикових коштів, внаслідок чого зростають зобов'язання.

Висновки. Застосування в аудиті ефективності використання капіталу суб'єкта підприємницької діяльності методичних прийомів фінансового аналізу дозволить суттєво підвищити обґрунтованість аудиторських доказів і запропонувати ефективні заходи з усунення виявлених недоліків.

1. *Адамс Р.* Основы аудита / Пер. с англ.; Под ред. Я.В. Соколова. – М.: Аудит, ЮНИТИ, 1995. – 398 с.
2. *Аренс А., Лоббек Дж.* Аудит / Пер. с англ. – М.: Финансы и статистика, 2003. – 560 с.
3. *Давидов Г.М.* Аудит: теория і практика: Монографія. – Кировоград: Імекс-ЛТД, 2006. – 324 с.
4. *Дорош Н.І.* Аудит: теория і практика. – К.: Знання, 2006. – 495 с.
5. *Зубілевич С.Л., Голов С.Ф.* Основы аудиту. – К.: Ділова Україна, 2009. – 374 с.
6. *Никонович М.О., Редько К.О., Юр'єва О.А.* Організація і методика аудиту / За ред. Є.В. Мниха. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2006. – 472 с.
7. *Робертсон Дж.* Аудит / Пер. с англ. – М.: КРМГ/Аудитор; Контакт, 1993. – 496 с.
8. *Чумакова І.Ю.* Аудит ефективності: зарубіжний досвід та українські реалії // Бухгалтерський облік і аудит. – 2009. – №1. – С. 55–62.
9. *Шермет А.Д., Суйц В.П.* Аудит. – 5-е изд., перераб. и доп. – М.: ИНФРА-М, 2007. – 448 с.
10. *Юр'єв О.В.* Аналітичні процедури в оцінці ефективності операційної діяльності торговельних підприємств // Інноваційний розвиток економіки України: Збірник наук. праць з актуальних проблем економічних наук. – Херсон, 2013. – С. 310–314.
11. *Юр'єв О.В.* Особливості аудиту ефективності торговельних підприємств // Тези доповідей Міжнародної науково-практичної конференції «Стратегічні напрями розвитку бухгалтерського обліку, аналізу й аудиту» (Київ, 15 березня 2012 р.). – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2012. – С. 252–254.

Стаття надійшла до редакції 27.10.2015.